

CONTRA LA DESINFORMACIÓ

El portal ucraïnès *Stopfake.org* detecta les notícies falses emeses per mitjans russos sobre el conflicte amb aquest país

TEXT ANNA GALDON

L'equip de StopFake no ha deixat de créixer en els darrers dos anys, moment de la seva creació. En l'actualitat, compten amb unes vint persones. Foto: Stopfake.

StopFake és una iniciativa sorgida a Ucraïna, el 2014, en plena guerra contra Rússia. Promoguda per periodistes independents de l'Escola de Kyiv-Mohyla de Kiev, des d'aquest portal van començar comprovant les informacions falses, examinant declaracions i combatent la maquinària propagandística que es publicaven sobre la guerra. Avui en dia, ja compten amb un equip format per una vintena de persones i verifiquen a diferents països, entre ells Espanya.

Les imatges que il·lustraven un documental del mitjà *Ukraina.ru* sobre l'inici de la guerra entre Ucraïna i Rússia eren en realitat fotografies de la massacre de Beslan de 2004, quan el setge terrorista es va cobrar la vida de més de 300 russos. Durant l'accident del Boeing 777 de Malasian

EL PORTAL DETECTA INFORMACIONS FALSES I MALINTENCIONADAMENT PROPAGANDÍSTIQUES SOBRE LA GUERRA ENTRE RÚSSIA I UCRAÏNA

Airlines, el principal canal rus va mostrar imatges que, suposadament, culpaven els ucraïnesos de la catàstrofe i que poc tenien a veure amb aquell trist episodi.

I no es tracta de casos aïllats. Només aquest 2016, s'han publicat notícies que asseguraven que el govern ucraïnès continuaria comprant gas a Rússia, que se li ha denegat l'afiliació a la UE o que Timoshenko planejava un cop d'estat a Kiev.

Tots aquests, titulars falsos. Fotografies errònies. Informacions no contrastades, malintencionades, que no es corresponen amb la realitat, que degotegen cada dia des de l'inici de

la guerra entre Ucraïna i Rússia i que van fer que, ja al març de 2014, un grup d'alumnes de l'Escola de Kyiv-Mohyla de Kiev i del programa per a periodistes

i editors del Digital Future of Journalism diguessin prou.

“Va ser la resposta a la gran quantitat de propaganda que venia de Rússia”, assegura Yevhen Fedchenko, director de l'Escola de Periodisme i cofundador d'*Stopfake.org*, un portal que detecta informacions falses, malintencionadament propagandístiques, i en publica les versions contrastades.

Segons el periodista, tant ell com els seus companys van adonar-se ràpidament que la propaganda russa feia que la gent de fora “no pogués entendre què estava passant dins del nostre país. En reunir-nos per fer alguna cosa, de seguida va sorgir la idea de crear un bloc que comprovés les històries i les fonts dels mitjans que formaven

LA NECESSITAT DE PRÉMER EL FRE

A principi de 2016, *The Times* anunciava que ja no publicaria les notícies en temps real i que passaria a actualitzar el web només tres cops al dia, amb l'objectiu d'oferir "articles fiables i de profunditat, anàlisi actualitzat i opinions estimulants", en paraules de John Witherow, director del diari, i Martin Ivens, responsable de l'edició del *Sunday Times*.

No són els únics. Amb la irrupció de les xarxes socials i el regnat de les agències de notícies, cada cop són més nombrosos els mitjans que aposten per prémer el fre i oferir als lectors temes més pensats, menys immediats i més profunds. I és que, a banda de voler fer de mirall i oferir una segona opinió a notícies publicades amb una clara intenció política i propagandística, *Stopfake.org* és un clam a un altre tipus de periodisme. És un crit a repensar la forma en què es copia i s'enganxa avui dia la informació de qualsevol web, una reivindicació del periodisme d'investigació, aquell que fa que un professional pugui estar dies buscant "la" dada i comprovant per tercera vegada la veracitat d'una font.

Per tot això, el grup de periodistes ucraïnesos aposta per prémer el fre. I és que, tot i lluitar contra Goliat, l'èxit d'*Stopfake.org* rau en el fet que refuta les informacions falses, les notícies errònies i les declaracions tergiversades, encara que també en el fet que posa sobre la taula i reivindica una altra manera de veure la professió, una més romàntica potser, que busca, per sobre de tot, incomodar i tornar als orígens.

EN TAN SOLS DOS ANYS, JA COMPTEN AMB UN EQUIP DE VINT PERSONES I EL WEB ES POT LLEGIR EN VUIT IDIOMES

part de la maquinària propagandística. Volíem desmuntar aquelles informacions."

I ho han aconseguit. El portal, que va començar com un petit bloc de voluntaris amb l'objectiu de comprovar i refutar les falsedats sobre la guerra entre Rússia i Ucraïna, s'ha convertit en només dos anys en una referència del *factchecking*, fenomen anglosaxó que s'utilitza per descriure la tasca que consisteix en la verificació de les dades abans de publicar les informacions, ja sigui als mitjans de comunicació o a les xarxes socials.

I és que a aquell projecte s'hi van començar a unir periodistes, programadors, traductors, etc. amb l'objectiu de detectar la informació falsa i la propaganda emesa

pels grans mitjans de comunicació. I amb el temps es va convertir en un *hub* que analitza la propaganda del Kremlin en tots els seus aspectes.

Aquesta feina de comprovació i anàlisi, però, no para de créixer. Així, de moment, aquell petit projecte nascut dos anys en-

"LA PROPAGANDA RUSSA FEIA QUE LA GENT DE FORA NO ENTENGUÉS QUÈ PASSAVA AL NOSTRE PAÍS" Yevhen Fedchenko, cofundador de *Stopfake.org*

rere als passadissos d'una universitat, fruit d'una pluja d'idees de cinc periodistes inconformistes, s'ha convertit en una iniciativa audiovisual que compta amb

un equip de vint persones, ja que a més de periodistes tenen traductors, tècnics i informàtics. "És un equip petit, per a les aspiracions que tenim", assegura Yevhen Fedchenko, director del projecte, des de Kiev. Raó no n'hi falta. La voluntat és tombar la propaganda de governs amb tradicions propagandístiques molt arraigades i potents, com ara la de Rússia, si bé la dificultat no sembla un impediment.

De moment, el web de StopFake ja es pot llegir en vuit idiomes (rus, anglès, castellà, romanès, búlgar italià, francès i holandès). Ara bé, més enllà de les llengües en què es donen a conèixer, també analitzen, a

Barricada amb manifestants anti-governamentals el gener de 2014 a Kiev. Foto: Sasha Maksymenko.

part de l'impacte a Ucraïna, els mètodes i influències de la propaganda russa, a més

LES IMATGES D'UN DOCUMENTAL SOBRE L'INICI DE LA GUERRA ENTRE UCRAÏNA I RÚSSIA EREN EN REALTAT DE LA MASSACRE DE BESLAN

de verificar les informacions en altres països del món, com Turquia, Síria, països de la UE —com Espanya— o de l'antiga Unió Soviètica.

CARA I CREU DE LES XARXES

El cas ucraïnès va més enllà de la comprovació simple i entra de ple a combatre la clàssica manipulació propagandística. “Es-

tem en una guerra híbrida, i la propaganda és essencial”, sentència Alina Mosendz, encarregada de la secció en castellà del projecte, qui afegeix: “Guanya qui arriba a més persones, qui conquista més intel·lectuals, i el pitjor

és que veiem que, a vegades, les informacions no estan pensades per a la població, sinó que també van destinades als polítics estrangers”. La periodista es refereix en concret a l'episodi viscut a principi d'any, quan la primera ministra polonesa Beata Szydło va utilitzar informacions errònies tractant els ucraïnesos de refugiats. “Quan hi ha eurodiputats i presidents que fan servir informacions falses, agafades de

les xarxes o de mitjans esbiaixats ideològicament parlant, hi ha d'haver algú per desmuntar-les”, puntualitza.

I és que precisament aquest entorn, el de les xarxes, és el més propens a difondre (i, en molts casos, viralitzar) informacions errònies. “Hi ha moltes dades falses corrent per Internet, declaracions poc concises o malintencionades, i costen molt de comprovar. Tot i així, la part bona és que, quan les desmuntem, estan tan esteses i el públic s'ha interessat tant, que també suposen els nostres pics d'audiència”, explica Mosendz. A més, Twitter els serveix cada cop més per comprovar i contrastar informacions. “Triplica la feina —asseguren des de *Stopfake.org*— encara que hi ha comptes molt professionalitzats i útils”.

El mecanisme que utilitzen per comprovar és simple: en la majoria de casos, els periodistes, residents tots ells a Ucraïna,

EL PRINCIPAL CANAL RUS CULPAVA ELS UCRAÏNESOS DE LA CATÀSTROFE DE L'ACCIDENT DE MALASIAN AIRLINES

han pogut assistir a les rodes de premsa que després seran mal interpretades, han pogut parlar directament amb els protagonistes de les històries que s'expliquen o bé han participat en les manifestacions tergiversades.

Segons Mosendz, aquestes són les comprovacions "fàcils", ja que es compta amb la font principal. Es redacta un

escrit apuntant quins mitjans han canviat les paraules, i es publica. El més difícil és comprovar tot allò a què no es té accés en primera persona.

"Aquí és quan passem més temps contrastant, mirant fotografies d'arxiu, repassant tuits, trucant experts.

El que cal tenir clar, però, és que mai parlem d'equivocacions. Quan hi ha una errada, el mitjà es disculpa i no torna a

passar. Aquí parlem de propaganda. I la propaganda manipula amb un propòsit."

FINANÇAMENT POLÈMIC

Els periodistes de *Stopfake.org* no són els primers a combatre la manipulació mediàtica, però sí els primers a fer-ho a Ucraïna. La comprovació de fets és molt habitual a països com els EUA, el Regne Unit, Alemanya o Argentina, si bé mai havia tingut un focus d'acció a l'Europa de l'Est.

Per aquest motiu, el projecte va néixer a través del voluntariat i es va fer gran gràci-

Una imatge que mostra el conflicte latent dels dos bàndols. Manifestants ucraïnesos davant de militars russos en una imatge de 2014. Foto: YouTube

DEU TÈCNIQUES DE MANIPULACIÓ

El 2002, el francès Sylvain Timsit va escriure un text que es convertiria en viral poc temps després. Sota el títol, “Deu estratègies de la manipulació mediàtica”, es tracta d’un decàleg que descriu les tècniques aplicades en tota propaganda governamental i estatal.

Una explicació que molts es van fer seva ràpidament, i que consistia en deu punts essencials: aplicar l’estratègia de la distracció per desviar l’atenció del públic dels problemes socials; crear problemes i oferir-ne solucions; aplicar els grans canvis de manera gradual perquè fossin imperceptibles per al ciutadà; dirigir-se al públic amb un llenguatge senzill i fins i tot infantil; mantenir el nivell educatiu baix i potenciar la mediocritat; fer que el ciutadà estigués còmode amb la mencionada mediocritat educativa; reforçar l’autoculpabilitat per donar a entendre que la situació socioeconòmica personal és responsabilitat de cada individu, i no del sistema; utilitzar més els aspectes emocionals que la reflexió i plantejar les mesures impopulars de cara al futur, ja que “és més fàcil acceptar un sacrifici futur que un d’immediat”, assegurava Timsit. Per acabar, l’autor posava punt i final al decàleg amb una frase que adquiriria al cap del temps una dimensió immensa, gràcies al *big data*: “conèixer els individus millor del que es coneixen ells mateixos”.

Però Timsit no ha estat l’únic que ha escrit sobre manipulació mediàtica. *La doctrina del shock*, de Naomi Klein, o *Los guardianes de la libertad*, de Noam Chomsky i Edward S. Herman, també posen sobre la taula la importància dels mitjans de comunicació de masses en l’elaboració del pensament generalitzat, del dogma. Precisament, la ironia ha volgut que el text esmentat (“Deu tècniques de manipulació mediàtica”) hagi estat erròniament atribuït al mateix Chomsky, qui ho ha desmentit molts cops.

es, primer, als lectors, tot i que l’empena definitiva va ser gràcies a una campanya a les plataformes de micromecenatge. Més tard, ja vindria el finançament institucional, cosa que no ha estat exempta de

LA COMPROVACIÓ DE FETS ÉS HABITUAL ALS ESTATS UNITS, EL REGNE UNIT O ALEMANYA, PERÒ NO HO ERA A L’EUROPA DE L’EST

polèmica. “Rebem diners d’ambaixades i fundacions privades —explica Fedchenko—, tot i així, ni un euro del govern ucraïnès. No volem estar involucrats en cap mena de propaganda governamental”, assegura.

Tanmateix, les crítiques no s’han fet esperar. Les més dures destaquen el finançament de governs occidentals i del tipus de fundacions que han aportat capital a la iniciativa. La més polèmica és la Fundació

Soros, habitual en la promoció de mitjans a l’Europa de l’Est i propietat de George Soros, el destacat home de negocis i filantrop nord-americà

ricà d’origen hongarès. Tot i tenir entre els benefactors un dels homes més rics del món, segons la revista *Forbes*, Yevhen Fedchenko no es cansa d’assegurar que cap dels donants ho fa amb una agenda pròpia

vinculada als diners aportats. “No ens diuen què hem de comprovar i què no. I això es pot veure fàcilment al web. Ho comprovem i qüestionem absolutament tot”, sentència el periodista. **C**

Més informació a:

www.stopfake.org → Web del portal en vuit idiomes, entre aquests, el castellà

www.facebook.com/stopfakeukraine → Pàgina de StopFake a Facebook

www.twitter.com/StopFakingNews → Compte de StopFake a Twitter **+ info**